

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXIX
2023

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași), Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely (Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași), Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Antal Lukács (București), Ion Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra), Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalari (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în exclusivitate autorilor.

Coperta I: Constantin Diamandi, ministru plenipotențiar al României la Paris, sosind la Palatul Élysée (L'illustration, 8 ianuarie 1927, imagine din col. Adrian-Bogdan Ceobanu)

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

ISSN 1221-843X
eISSN 2821-4617
Printed in Romania

CUPRINS

Ana Honcu, <i>Initiative édititaire des femmes dans les provinces de Dacie et Mésie Inférieure (Ier-IIIe siècles apr. J.-C.)</i>	7
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, <i>New data on the salt resources from Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area in Roman Dacia</i>	19
Ioan-Aurel Pop, Alexandru Simon, <i>Moartea „ducelui Valahiei”: situația din Moldova în informațiile Casei de Habsburg din vara anului 1496</i>	27
Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>Rebellion and Peace: The paths for conflict resolution in Huguenot and Catholic propaganda during the French Wars of Religion</i>	33
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Mormintele Cantacuzinilor moldoveni (secolele XVII-XIX)</i>	55
Ștefan Lemny, <i>Istoria ca o poveste: Istoria Imperiului Otoman de Cantemir</i>	83
Petronel Zahariuc, <i>Contribuții la istoria familiei Balș în secolul al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, după testamente și foi de zestre</i>	95

Ștefan S. Gorovei, <i>Heraldica teritorială – manifest de putere?</i>	123
Laurențiu Rădvan, <i>Din consecințele Regulamentului Organic: înființarea Eforiei orașului Iași și alegerea primilor săi membri</i>	139
Simion Câlția, <i>Practici științifice și norme sanitare în regulamentele Laboratorului comunal chimico-bacteriologic al Bucureștiului</i>	157
Claudiu-Lucian Topor, <i>Carsten Nielsen and his “controversial” agreements in Romania (1915). Files re-opened in Nazi Germany</i>	169
Iana Bălan, <i>Ofensiva Brusilov: catalizator al negocierilor și al intrării României în război? Câteva ipoteze istoriografice</i>	191

Adrian Vițalaru, <i>Strategic interests and economic cooperation. The beginning of trade relations between Romania and Poland (1920-1921)</i>	207
Ionel Doctoru, <i>„Vrem Ambasadă la Paris!” – Demersurile autorităților române pentru modificarea statutului Legației din capitala Franței (1926)</i>	221
Daniela Popescu, <i>Educație, școli și propagandă în cadrul grupului etnic german din România (1940-1944)</i>	235
Vasile Ungureanu, <i>Le diplomate Alexandru Paleologu</i>	249
Ciprian Nițulescu, <i>Între stema regală și steaua roșie. Aspecte privind personalul diplomatic al României (1947-1952)</i>	263
Iulian Moga, <i>Mama Gabrieli, the contemporary confessor of Georgia</i>	297
Andi Mihalache, <i>Despre tăcere și noile abordări din studiile culturale</i>	311

<i>Recenzii și note bibliografice</i>	339
Alexandru Vulpe, <i>Protoistoria României</i>, ediție îngrijită de Radu Băjenaru, București, Editura Academiei Române, 2020, 308 p. (<i>Bogdan-Ștefan Novac</i>); Irina Nemțeanu, <i>Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)</i>, București, Editura Simetria, 2022 (<i>Tudor Gaiță</i>); Andreea Pop, <i>Arhitectura de veci în România. Cimitire, mausolee, edificii funerare în spațiul extracarpatic (1830-1939)</i>, București, Editura Patrimonia, 2021, 224 p. (<i>Ioan Grămadă</i>); <i>Servitorii Statului: funcționari, funcții și funcționarism în România modernă (1830-1948)</i>, coord. Judit Pál, Vlad Popovici, Andrei Florin Sora, Cluj-Napoca, Mega, 2022, 452 p. (<i>Dan-Alexandru Săvoaia</i>); <i>Elita românească și itinerariile modernității. Omagiu Profesorului Mihai Cojocariu</i>, coord. Cristian Ploscaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 555 p. (<i>Ion Cârja</i>); <i>Identitățile Chișinăului: Strada 31 August 1989</i>, coord. Sergiu Musteață, Alexandru Corduneanu, Chișinău, 2023, 249 p. (<i>Mihai Anatolii Ciobanu</i>); Paul Brummell, <i>Diplomatic Gifts. A History in Fifty Presents</i>, London, Hurst&Company, 2022, 423 p. (<i>Adrian-Bogdan Ceobanu</i>); James Stourton, <i>British Embassies. Their Diplomatic and Architectural History</i>, photographs by Luke White, London, Frances Lincoln Publishers, 2017, 352 p. (<i>Adrian-Bogdan Ceobanu</i>); Norman Stone, <i>Primul Război Mondial. O scurtă istorie</i>, București, Editura Litera, 2023, 256 p. (<i>Andrei Chirilă</i>); Diana Preston, <i>Opt zile la Ialta. Cum au configurat Churchill, Roosevelt și Stalin lumea postbelică</i>, București, Editura RAO, 2022, 473 p. (<i>Andreea Ioana Ursulescu</i>).	
<i>Abrevieri</i>	361

New data on the salt resources from Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area in Roman Dacia**

The geologic emergence of salt deposits and salt springs in Transylvania is well synthesized by G. Romanescu: “The emergence of the salt layers on the surface is explained by existence of a tectonics specific to the salt deposits: salt has high degree of plasticity; hence, it migrates and it elevates the covering sedimentary layers. In the conditions of the existence of certain thick geological deposits – which exert a strong pressure and emit a high temperature – the deposit salts start moving towards the marginal areas. If they reach the alignment of hard rocks, they rise towards the surface and they carry along the sedimentary layers, which they fold. In this case, the diapiric folds appear; they are specific to Transylvanian depression or to the Subcarpathian (extra-Carpathian) areas”¹.

The first monograph work on mining in Roman Dacia was published by V. Wollmann², who identifies several salt exploitation centers (many surface ones) during the Roman era, on the basis of older evidence: Ocna Mureș, Turda, Cojocna, Sic, Pata, Ocna Dejului, Ocna Sibiului, Domnești, Rogna, Sânpaul, Mărtiniș, Ocnele Mari³. However, Wollmann dedicates only ten pages of his monograph to the exploitation of salt. In what concerns the administration of the saltworks in Roman Dacia, Wollmann addresses only in passing the topic,

* PhD in History, professor, Faculty of History, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania; blucetu@yahoo.com.

** This article is an improved form of the article L. Mihailescu-Bîrliba, M. Alexianu, *Salt exploitation and Roman army in Dacia: the Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area*, in L. Mihailescu-Bîrliba, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Wiesbaden 2021, p. 119-124. The provided information is generally the same, but the introduction and the historical conclusions, as well as the bibliography and some pieces of information were enlarged.

¹ Gh. Romanescu, M. Alexianu, A. Asăndulesei, *The Distribution of Salt Massifs and the Exploitation of Ancient and Current Reserves of Mineralized Water Within the Siret Hydrographical Basin (Romania) – Case Study for the eastern Area of Eastern Carpathians*, in M. Alexianu, O. Weller, R.-G. Curcă, R. Brigand, M. Asăndulesei (eds.), *White Gold. French and Romanian Projects of Salt in the extra-Carpathian areas of Romania*, Kaiserslautern-Mehlingen, 2016, p. 444.

² V. Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării și carierele de piatră în Dacia romană*, Cluj-Napoca 1996.

³ *Ibidem*, p. 241-244.

mentioning the *conductores pascui et salinarum* and three employees from this administration⁴. Nonetheless, according to Wollmann a great quantity of salt was produced in Roman Dacia, which was even exported⁵.

Before this investigation, we have to mention the work carried out by I. Chintăuan and V. Rusu, who had visited and described salt springs and streams with visible wooden piles in Bistrița-Năsăud county⁶. However, the authors could not provide a precise chronology, even Harding and Kavruk suspected they could have been dated from prehistory⁷. The brine springs from Harghita county were investigated by A. Chiricescu, but her research is based on ethnographic inquiries⁸.

In a study concerning the administration of the Dacian saltworks, D. Benea noted that the locations of salt exploitation are linked to the presence of the Roman army in the area, meant to safeguard the resources⁹. She exemplifies with the military camp from Sânpaul (for the halite deposits from Mărtiniș), Sărățeni (for Sovata), Inlăceni (for Praid), Ilișua (for Domnești), Gherla (for Ocna Dejului), and Potaissa (for Turda)¹⁰. These castra have been documented both archaeologically and epigraphically¹¹.

I shall analyze the state of art concerning the salt resources in the area, trying to establish a connection between the presence of the Roman troops and the salt exploitation. The army secured salt not only for its own uses, but also to distribute it across the province. However, despite the important role of the army in the protection of the salt resources, Benea's remarks on the connections between the army and the salt resources should be verified. Some castra were important not only for this purpose, but especially since they were part of the defense strategy along the *limes*.

The first three places, Ocna Dejului, Sic and Cojocna, were known for the salt resources (see **Fig. 1**)¹². However, the archaeological finds in Ocna Dejului are isolated and no systematical excavations were carried out¹³. In Cojocna, the

⁴ *Ibidem*, p. 248-249.

⁵ *Ibidem*, p. 249.

⁶ I. Chintăuan, I. Rusu *Considerații cu privire la utilizarea sării și a apelor sărate din nord-estul Transilvaniei (județul Bistrița-Năsăud)*, „File de Istorie” 5 (1988), p. 238-278.

⁷ A. Harding, V. Kavruk, *Transylvaniam* in A. Harding, V. Kavruk (eds.), *Exploration in Salt Archaeology in the Carpathian Zone*, Budapest, 2013, p. 42.

⁸ A. Chiricescu, *Repertoriul selectiv al fântânilor de apă sărată din estul Transilvaniei*, in V. Căvruc, A. Chiricescu (eds.), *Sarea, Timpul și Omul*, Sfântu Gheorghe, 2006, p. 164-167.

⁹ D. Benea, *Cu privire la administrarea salinelor din Dacia romană*, „Analele Banatului”, serie nouă 15 (2007), p. 42-43.

¹⁰ *Ibidem*, p. 42.

¹¹ See more recently F. Matei-Popescu, O. Țentea, *The Eastern Frontier of Dacia. A Gazetteer of the Forts and Units*, in V. Bărcă (ed.), *Orbis Romanus and barbaricum. The barbarians around the Province of Dacia and Their Relations with the Roman Empire*, Cluj-Napoca, 2016, p. 10-11 (Sărățeni, Inlăceni), 13 (Sânpaul).

¹² V. Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării și carierele de piatră in Dacia romană*, Cluj-Napoca, 1996, p. 242.

¹³ V. Căvruc, *Considerații privind schimbul cu sare în milenii VII-II î.Chr. în spațiul carpato-dunărean*, in “Tyragetia”, s.n. 4 (19) (2010), 1, p. 7-34.

evidence of salt exploitation is from Neolithic, but no excavations were carried out¹⁴. Since 142-143, at Gherla was the camp of the *ala II Pannoniorum*¹⁵, but stamps of the *ala I Batavorum* were also found¹⁶. Next to the camp there was a civil settlement, the military *vicus*. Both the camp and the *vicus* were not in fact systematically researched. The book published by D. Protase, N. Gudea and R. Ardevan presents however the results of the archaeological investigations since the beginning to the end of the 20th century¹⁷. The volume shows the main results from the excavations in the military camp and all type of findings¹⁸. The earth- and the timber-phase of the Roman fort dated, after the authors, approximately 106-140, while the stone phase started at the end of Hadrian's reign or the beginning of Antoninus' reign¹⁹. That corresponds with the dating of the inaugural inscription set up in 142-143²⁰. Another stone phase (only reparations), according to the authors, is dating from the beginning of the 3rd²¹ c. The *vicus*, even if it was not systematically investigated, provided finds which proved that the settlement was rather important in the area. The problem with the epigraphic material is that (excepting a few samples) it is difficult to establish the origin of the inscriptions (camp or civilian settlement). I shall present the texts in which we can assume a military presence at Gherla and we can connect it (though indirectly) with the protection of salt resources situated not far from the camp, among which the most important were those from Ocna Dejului. Moreover, a recent survey made by M. Alexianu and V. Kavruk indicated the existence of a salt spring and salt fountain 2 km away from the town of Gherla, in the direction of the camp. The GPS coordinates of this spot, called *La Sărătură (At the Salting)* are N 47.00493, E 23.90408 (**Fig. 2**)²². The soldiers have certainly provided from this place the salt supply. However, I think that the main role of the auxiliary unit accommodated there was to control the road which connected Napoca to Porolissum, but the defense of the saltworks was not underestimated.

The presence of the *ala II Pannoniorum* is attested by a many tile- and brick-stamps²³, but there are another epigraphic evidence mentioning soldiers and

¹⁴ http://ethnosalro.uaic.ro/download/EthnosalRo_RS-2017-2019_RO.pdf, p. 37.

¹⁵ AE 1906, 112.

¹⁶ I. Piso, D. Deac, *Inscriptiones Daciae Romanae. Appendix I. Inscriptiones laterum Musei Zilahensis*, Cluj-Napoca, 2016, p. 13-14.

¹⁷ D. Protase, N. Gudea, R. Ardevan, *Din istoria militară a Daciei romane. Castrul roman de interior de la Gherla / Aus der Militärgeschichte des römischen Dakien. Das römische Binnenkastell von Gherla*, Timișoara, 2008, p. 16-23.

¹⁸ *Ibidem*, p. 24 sqq.

¹⁹ *Ibidem*, p. 24-41.

²⁰ AE 196, 112.

²¹ D. Protase, N. Gudea, R. Ardevan, *op. cit.*, p. 41.

²² Many thanks to M. Alexianu, who provided me the information and the coordinates.

²³ CIL III 1633-3. See especially S. Ardeleanu, R. Zăgreanu, *Țigle și cărămizi șampilate inedite descoperite la Gherla*, in H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuț-Crișan, D. Băcuț-Crișan (eds.), *Local and regional cultural identities in european context. Archaeology and historical anthropology: in memoriam Alexandri V. Matei*, Cluj-Napoca, 2010, p. 489-500.

commanding-ranked men of the unit. I remember here simple *equites*, like Roemetalces, commemorated by the *imaginifer* Brisenus (both having a Thracian origin)²⁴, Ulpus Boniatius²⁵, another soldier whose name is not preserved²⁶, the *decuriones* M. Aurelius [---] and M. Aurelius Secundinus²⁷, an anonymous *immunis*²⁸, the *stator* Aurelius Tato²⁹, the *signifer* Dines (another Thracian)³⁰ and the equestrian *praefecti alae* Tannonius Maximus³¹, C. Caelius Salvianus³² and M. N(...) Lucretianus³³. The texts also mention two veterans, a former *imaginifer*, Aelius Ana[---]³⁴, and an *ex-decurione*, Septimius Pisisus³⁵. The soldiers bare Thracian names (likes Roemetalces, Brisenus, Dines, Pisisus) or Celtic names (like Boniatius). The name of Tato is present both in Illyrian and Celtic space³⁶. Hercules Magusanus is a Germanic deity, adored in Batavian milieu³⁷. In my opinion, the context shows that Aurelius Tato belongs to Batavian community: it is not all about Hercules Magusanus³⁸, but also about the presence of *ala I Batavorum* at Gherla, attested by brick stamps. Other inscriptions mention civilians and are probably originating from the military *vicus*. However, taking into account the names of some individuals, it is very likely that they are related with the soldiers or with the veterans. More specifically, there are persons who bare Thracian, Illyrian and Celtic names, like Aurelius Diaies and Aurelius Ditugentus³⁹, Scenobarbus Dasi⁴⁰, Aelia Deccia and Aelius Consius⁴¹.

²⁴ I prefer the lecture of I. Piso, *Studia Porolissensia III*, in „Acta Musei Porolissensis”, 35 (2013), p. 46-47.

²⁵ *Ibidem*, p. 47-48.

²⁶ ILD 594.

²⁷ CIL III 12542; R. Zăgreanu, *Tipuri de monumente sculpturale necunoscute de la Gherla*, „Revista Bistriței” 21 (2007), p. 259-260.

²⁸ ILD 593.

²⁹ ILD 590.

³⁰ ILD 594.

³¹ CIL III 83b. I prefer the new lecture of I. Piso, *Studia Porolissensia III*, p. 172-174, following the new photos.

³² ILD 586.

³³ CIL III 12540; ILD 587.

³⁴ Lupa 11360.

³⁵ ILD 588.

³⁶ CIL III 2749; AE 1981, 670; CIL XIII 5027, 130131-1-2, 13032. See also A. Schäfer, *Götter aus dem Rheingebiet in Dakien und Pannonien*, in W. Spickermann (ed.), *Religion in den germanischen Provinzen Roms*, Tübingen, 2001, p. 260.

³⁷ See especially CIL VI 31162, but also CIL XIII 8010, 8075, 8492, 8610, 8771, 10027-212c; AE 1971, 282; 1977, 570; 1994, 1282, 1284.

³⁸ See also R. Varga, M. Săsărman, *Nomina Germanorum ex provincia Dacia*, în *SCIVA*, 63 (2012), 1-2, p. 94. For the cult of Hercules Magusanus in German provinces, see N. Roymans, *Hercules and the construction of a Batavian identity in the context of the Roma empire*, in T. Derks, N. Roymans (eds.), *Ethnic Constructs in Antiquity. The Role of Power and Tradition*, Amsterdam, 2009, p. 219-238; idem, *The Batavians in the Early Roman Empire. Ethnic Identity and Imperial Power*, Amsterdam, 2010, p. 200-202, 238, 242 etc. See more recently, A. Rubel, R. Varga, *Hercules Magusanus im Lager der ala I Batavorum militaria in Războieni-Cetate (Kreis Alba, Rumänien)*, in *Germania* 99, 2021, p. 107-132.

³⁹ CIL III 835.

A silted salt spring was recently identified at Dej (**Fig. 3**)⁴². It could have been used also in the Roman time, but unfortunately, no investigation was made until now. In any case, the salt exploitation of Ocna Dejului was the most used by Roman army.

The last information provides a new saltwork at Pata (Cluj 16 km south-east from Cluj) (**Fig. 4**). A salt deposit and wooden structures similar to those from Băile Figa were discovered⁴³. The future researches will tell us more.

At Sic, where salt exploitation is certainly attested in the Middle Age, Roman materials were found in the field surveys. Recently, geochemical analysis remarks the existence of a Roman anthropogenic saline horizon⁴⁴.

In conclusion, the military presence is not attested only by tile- and brick-stamps, but also by stone inscriptions mentioning soldiers or veterans of the *ala II Pannoniorum*. Like I pointed out before, the salt exploitations at Ocna Dejului, Sic and Cojocna were protected by the militaries of this unit, but the main task of the *ala* was the control of the road Napoca-Porolissum. Of course, the salt transportation on this road was included in the unit's missions. Moreover, the salt was used for the army's needs, too.

It is worth noting to mention here the camp of Samum (Cășeu), not far from Ocna Dejului. Samum is important not only for the camp⁴⁵, but also for the inscriptions attesting a *statio* of *beneficarii consularis*. They were detached from the governor's office, in order to accomplish various missions. Surveying the salt exploitation of Ocna Dejului could have been one of them. Fourteen inscriptions mentioning the *beneficarii consularis* come from Samum were published or republished by D. Isac, E. Schallmayer and his collaborators⁴⁶, J. Nelis-Clément⁴⁷, J. France⁴⁸ and J. Ott⁴⁹. I think that beyond the strategic role as a hinterland camp

⁴⁰ D. Protase, *Elemente etnice trace și ilire în ala II Pannoniorum din Dacia*, in *SCIV*, 19 (1969), 2, p. 339-341.

⁴¹ CIL III 1608. See especially R. Ardevan, R. Zăgreanu, *Eine römische Inschrift im Museum der Stadt Gherla*, in „Eos”, 92 (2005), p. 257-264.

⁴² V. Kavruk et alii, *A salt production at Gherla-Valea Sărată (Transylvania)*, in *StAntArch* 25 (2019), 1, p. 17-25.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ G. Jakab et alii, *The environmental history of a former salt town in Transylvania (Sic, northern Romania)*, „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, 69 (2018), p. 201.

⁴⁵ In Samum was accommodated under Trajan the *cohors II Britannorum* ∞; see D. Isac *Date noi cu privire la cohors II Britannica milliaria*, „Acta Musei Porolissensis”, 11 (1987), p. 175-180; D. Isac, *Castrul roman de la Samum-Cășeu / The Roman auxiliary fort Samum-Cășeu*, Cluj-Napoca, 2003, p. 33-38; C. C. Petolescu, *Auxilia Daciae*, Bucharest 2002, p. 88-89. From Hadrian was accommodated the *cohors I Britannica* ∞ c. R. eq.; see *ibidem*, p. 86-87; D. Isac, *op. cit.* (2003), p. 38-47.

⁴⁶ CBI 525-536.

⁴⁷ J. Nelis-Clément, *Les beneficiarii: militaires et administrateurs au service de l'empire (Ier s. a. C. – VIe s. p. C.)*, Bordeaux 2000, *passim*.

⁴⁸ J. France, J. Nelis-Clément, *Tout en bas de l'empire. Les stationes, lieux de contrôle et de représentation du pouvoir*, in J. France, J. Nelis-Clément (eds.), *La statio. Archéologie d'un lieu de pouvoir dans l'empire romain*, Bordeaux, 2014, p. 117-245.

of the frontier, the defense of salt exploitation from Ocna Dejului was in attention of the units accommodated at Samum.

The salt exploitations were, as we have already seen, defended by the Roman army. First of all, I should not exaggerate the missions of the army. The camps were situated in a prioritary strategic position, in order to defend important places of the province (river gorges, mountain's passes, the frontier with Barbaricum). However, my opinion is that Roman administration have thought to place these castra in such a way that the army could control and defend the strategic points and the salt exploitations in the same time. The salt resources were used as supply for the army, too. Besides salt mines, the salt springs were also taken into army's attention, very likely the most important ones. As we can notice from these case studies, even the strategic role of the units was put in the first place, the defense of salt exploitation was not at all neglected. The salt supply of the units was another important military objective. So, in this respect, the presence of the army next to salt resources is perfectly explainable through the importance of this resource not only for the province, but for the *exercitus* itself.

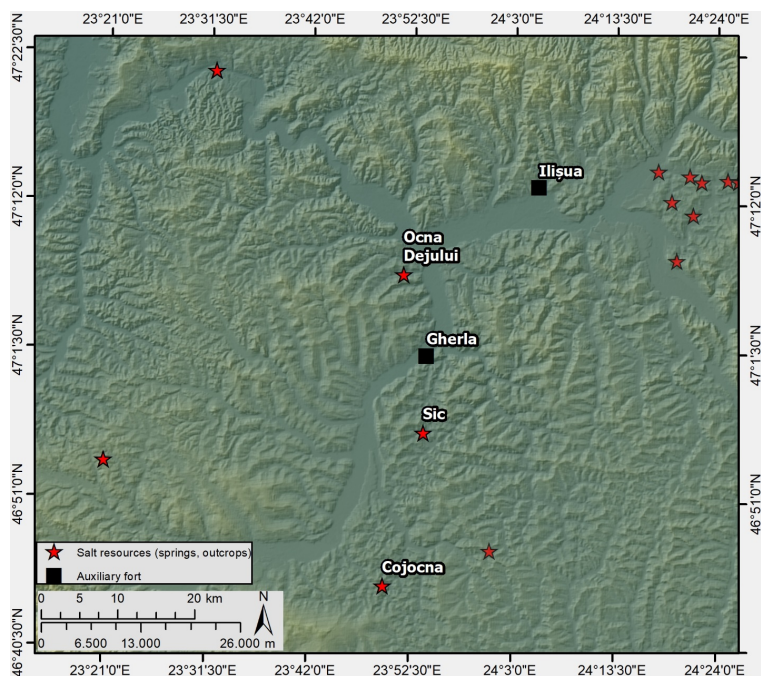

Fig. 1. Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area

⁴⁹ J. Ott, *Die Beneficiarier. Untersuchungen zu ihrer Stellung innerhalb der Rangordnung des römischen Heeres und zu ihrer Funktion*, Stuttgart, 1995, *passim*.

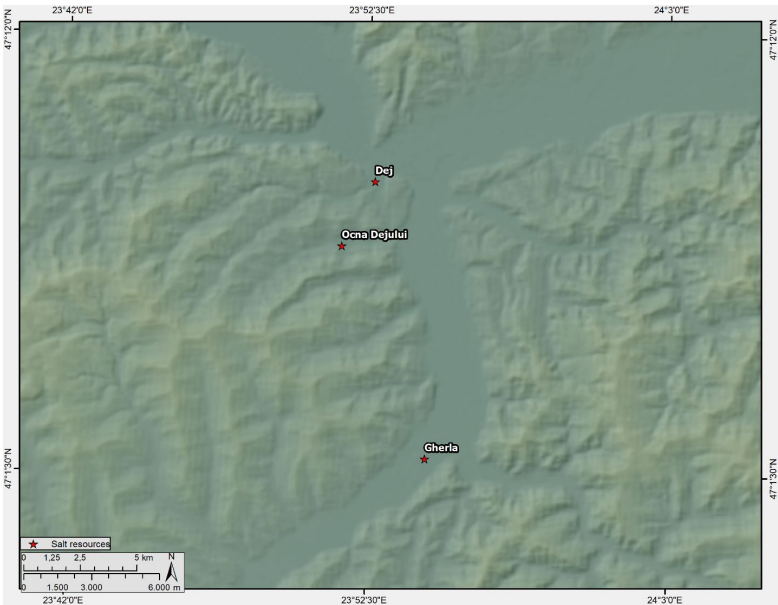

Fig. 2. Spot of salt spring recently identified near Gherla

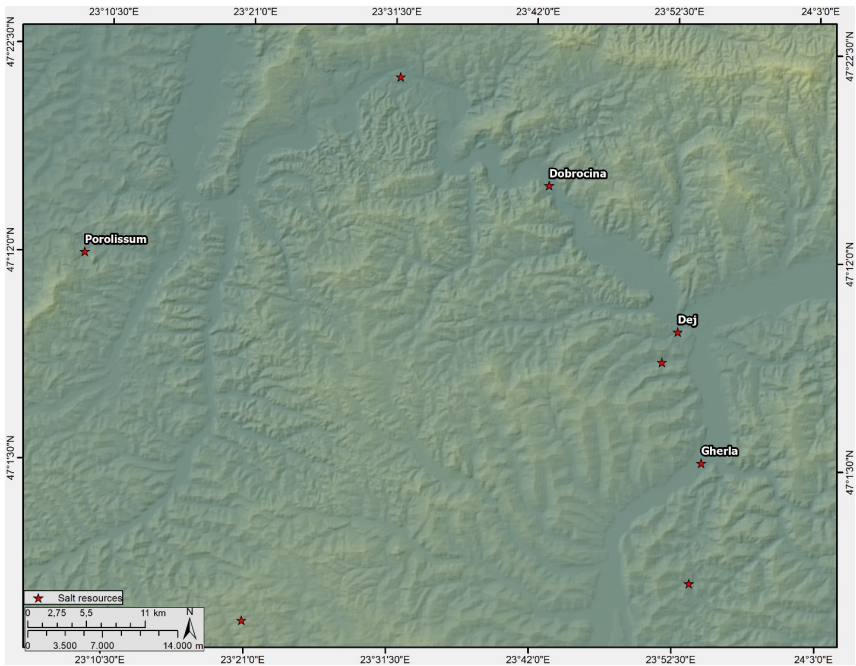

Fig. 3. Salt spring at next to Dej

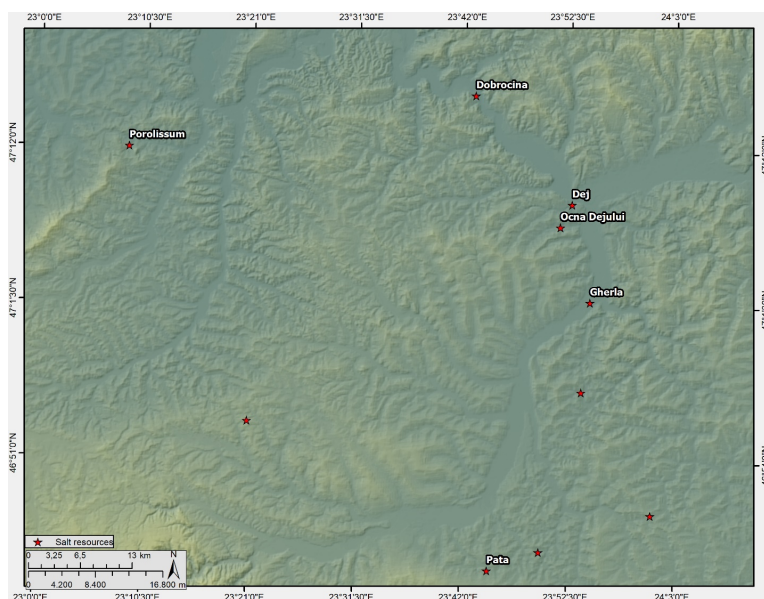

Fig. 4. Spot of a salt deposit at Pata

New data on the salt resources from Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area in Roman Dacia

Abstract

The author analyzes the state of art concerning the salt resources in the area, trying to establish a connection between the presence of the Roman troops and the salt exploitation. The army secured salt not only for its own uses, but also to distribute it across the province. Some castra were important not only for this purpose, but especially since they were part of the defense strategy along the limes.

Keywords: *Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla; salt exploitation; Roman Dacia; ala II Pannoniorum.*

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L’Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDBM</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
<i>„Arhiva”</i>	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei

ASRR	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
AȘUI	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CBI	= <i>Der römische Weihebezirk von Osterburken. Corpus des griechischen und lateinischer Beneficiärer – Inschriften des Römischen Reiches</i> , Stuttgart
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București

<i>CTh</i>	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
<i>Cv.L</i>	= Convorbiri literare (ambele serii)
„ <i>Dacia</i> ”, <i>N.S.</i>	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
<i>DI</i>	= Diplomatarium Italicum
<i>DIR</i>	= <i>Documente privind istoria României</i>
<i>DIRRI</i>	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
<i>DOP</i>	= Dumbarton Oaks Papers
<i>DTN</i>	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
<i>DRH</i>	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
<i>EB</i>	= Études Balkaniques
<i>EBPB</i>	= Études byzantines et post-byzantines
<i>EDCS</i>	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
<i>EDR</i>	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
<i>EpigrAnat</i>	= <i>Epigraphica Anatolica</i> , Münster
<i>ERAsturias</i>	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
<i>EuGeSta</i>	= <i>Journal of Gender Studies in Antiquity</i>
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
<i>GB</i>	= Glasul Bisericii
<i>GCS</i>	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
<i>GLK</i>	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
<i>HEp</i>	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„ <i>Hierasus</i> ”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
<i>HM</i>	= <i>Heraldica Moldaviae</i> , Chișinău
<i>HU</i>	= <i>Historia Urbana</i> , Sibiu
<i>HUI</i>	= <i>Historia Universitatis Iassiensis</i> , Iași
<i>IDR</i>	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , București-Paris
<i>IDRE</i>	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
<i>IGLN</i>	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
<i>IGLR</i>	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
<i>ILLPecs</i>	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
<i>ILAlg</i>	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
<i>ILB</i>	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
<i>ILD</i>	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
<i>ILN</i>	= <i>Inscriptiones latines de Novae</i> , Poznań
<i>ILLPRON</i>	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
<i>ILS</i>	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
<i>IMS</i>	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
<i>IN</i>	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
<i>ISM</i>	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
<i>JGO</i>	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
<i>JL</i>	= <i>Junimea literară</i>
<i>JRS</i>	= <i>The Journal of Roman studies</i> , London
<i>LR</i>	= <i>Limba română</i>
<i>Lupa</i>	= <i>Ubi Erat Lupa</i> (http://lupa.at/)

MA	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MCA	= Materiale și cercetări arheologice
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma
MGH	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
MI	= Magazin istoric, București
MIM	= Materiale de istorie și muzeografie
MM	= Mitropolia Moldovei
MMS	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
MN	= Muzeul Național, București
MO	= Mitropolia Olteniei
MOF	= Monitorul Oficial al României
Navarro	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
NBA	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
NDPAC	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
NEH	= <i>Nouvelles études d'histoire</i>
OI	= Opțiuni istoriografice, Iași
OPEL	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
PG	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
PIR	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
PLRE	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
RA	= Revista arhivelor
RBAR	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
RC	= Revista catolică
RdI	= Revista de istorie
REByz	= <i>Revue des Études Byzantines</i>
RER	= <i>Revue des études roumaines</i>
RESEE	= <i>Revue des études Sud-Est européennes</i>
RHP	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
RHSEE	= <i>Revue historique de Sud-Est européen</i>
RI	= Revista istorică (ambele serii)
RIAF	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
RIB	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
RIM	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
RIR	= Revista istorică română, București
RIS	= Revista de istorie socială, Iași
RITL	= Revista de istorie și teorie literară
RIU	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
RJMH	= <i>The Romanian Journal of Modern History</i> , Iași
RM	= Revista muzeelor
RMD	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
RMM	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
RMM-MIA	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
RMR	= Revista Medicală Română
RRH	= <i>Revue roumaine d'histoire</i>

<i>RRHA</i>	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
<i>RRHA-BA</i>	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
<i>RSIAB</i>	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
<i>Rsl</i>	= Romanoslavica
<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>SCh</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde